

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
Dumineca 21 Sept. st. v.
3 Octomb. st. n.

Va esi joi'a si duminec'a.
Redactiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 72.

ANUL XVI.
1880.

Pretul pe unu anu 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de anu 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de anu 2 fl. 70 cr.
Pentru Românî'a 2 galbeni.

Andrei Mocsonyi de Foen.

(Vedi portretul în nr. 64.)

(Urmare.)

Andrei va să dîcă a fost al doile fiu a lui Ioane Mocsonyi de Foen. El și-a terminatu studiele la universitatea din Pesta — pîn' la 1831, ca studentu și respective juristu precelentu, a fost apoi introdusu mai întăiu în economi'a rurala, la moși'a parintescă Foen, în Banatu; deja înse la anul 1836 îl vedemu numitu de v.-notariu al comitatului Torontal, devotându-se cu totu zelul spiritului său înfocatu vietii și activității constituționale-comitatense. La 1843 dînsul devine alesu de proto-jude districtualu, și cu acêst'a se avênta iute la rolul de factoru în comitatu. Prin vivacitatea și agerimea sa, prin manierele sale nobile, prin rar'a amabilitate a sa cătra toti și pentru toti, dînsul rapesece cu sine pe nobletî'a rurala mai vîrtos, și o conduce cum i place, astfel atragêndu atențiunea comuna asupra-si.

Lupt'a cea mare, ce dela 1836 și 1840 pornise prin tîta țêr'a, între spiritul cel nou al — pseudo-liberalismului englesu, amestecat cu principiele democrației franceze, și între conservatismul istoricu, aristocraticu, inpenatu și acêst'a cu puține principie progresistice, împrumutate totu din străinătate, acêsta lupta în comitate mai vîrtos, eră fîrte înverșunata, și tôte spiritele cugetătorie erau înrolate într'êns'a. Astfel se prepară — revoluțiunea; iêr d'alta parte, politic'a guvernamentală se sfortîă a pune stavila liberalismului, care pré desu identificându-se cu radicalismul, mereu ocupă terenu în ânimel massei poporului. Deja jumetate dintre comitate erau în posesiunea liberalilor și radicalilor. Torontalul, acêstu comitatu dintre cele mai mari și puternice ale țerii, numai Mocsonyescii și anume protojudele Andrei de Mocsonyi, l'a pastratu conservatismului progresistu, sustînêndu acêst'a, în deplina armonia cu toti fratiî sei și cu tradițiunile familiei sale, că — genuinul progresu trebeu să fia succesivu, moderatu, istoricu, dēcă este că să prinda radecine, să fia durabilu și folositoriu patriei și națiunei; mai departe că — atare progresu trebeu introdusu nu în contra, ci cu consentiemêntul factorilor de statu, pentru tôte clasele și poporele de o potriua. Andrei de Mocsonyi, conform temperamentului seu, mergea oblu pe acêsta cale, cucerindu iute, desconsiderându ori-ce pedecă; pe cînd frate-seu Petru pasiă mai moderatu, cu precauțiuni, ca unu adevêratu diplomat.

Primul mare triumfu ce seceră agerul geniul al lui Andrei fu — că la 1847, cu ocasiunea alegerilor pentru diet'a țerii, convocata pe tîmna la Poșon, acōse alesu pe frate-seu Petru de reprezentantu și înca de reprezentantu primariu al Torontalului, al acêstui comitatu

ce numeră aprōpe 400,000 de suflete, Nemti, Sêrbi, Magiari, Români, Croati, Bulgari, Slovaci și Francesi. Unu succesu suprinzătoriu pentru tîta țêr'a!

Astfel se introduseră acêste dōue spirite române — în lupt'a politica, pe care, dēcă eră cine să-i spriginēscă și de prin alte pârți, ei trebiuă s'o domineze pîna la finitu, și — revoluțiunea dela 1848/9, conflictul între Ungari'a și Austri'a, între magiari și dinastia, între poporele nemagiare, specialminte între Românii cu Magiarii — dōra că se puteau evitā; Româniea în acêsta patria a ei se avêntā la locul ce-i compete — dupa vechimea, numerul, însemnătatea politica, cu unu cuvêntu — întrēga valōrea ei. Dar — durere, încercările fratilor Petru și Andrei de Mocsoni, cu cāt mai vîrtos se complică și esagerā lupt'a, cu atāt mai multu rămēneau isolate; întocmai că și cu 20 de ani mai târziu, luptele nepotilor lor de sora, Alesandru și Eugeniu! Firesce, parasiți cei'a atunci, iêr cesti'a mai apoi, numai din caus'a nepriceperei și slabițiunei acelor, cari tocmai aveau totu interesul și detori'a de a-i sprigin!

Din norocire, dupa esperiintēle de mîi de ani, istori'a și vietî'a unui poporu — nu se decide definitiv prin nepriceperea, slabițiunea și caderea unei sēu altei generațiuni; prin atari numai suferintēle unui atare poporu se prelungescu. Pentru noi Românii, geniul naționalu cel ce a produsu de repetite ori, în diferite periode — fîrte mari și luminate, iêr va mai produce, de buna sēma și în mesura mai mare, și între împregiurări mai favorabile. Apoi patîani'a este șcōl'a poporelor, a celui român mai vîrtos.

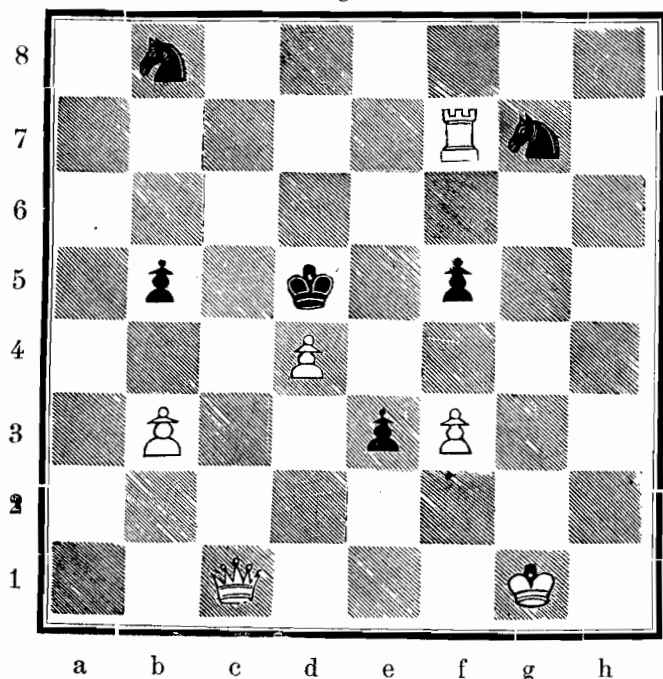
Învîngêndu ideile și pornirile revoluționare în țêra, Andrei de Mocsonyi și cu fratiî sei remasera consecinti și firmi, lînga monarchi'a și dinasti'a, suferindu persecuțiuni și daune — că și națiunea întrēga.

Dupa devîngerea și trîntirea la pamêntu a revoluțiunei, toti ochii Românilor buni, specialminte acelor din Ungari'a și Banatu, se ațintirea asupra celor doi frati Mocsonesci, Petru și Andrei. Cel d'ântăiu, îndata dupa suirea la tronu a junelui imperatu Francisc Iosif, în decemvire 1849, fusese chiamatu de ministrul conte Stadion, ca barbatu de încredere al Românilor la Viena, pentru d'a reprezentā si aperi tôte interesele naționale; iêr Andrei și cu fratiî sei ceialalti, lucrā jos prin poporu la formarea unei opiniuni publice, române, firme și lamurite. Reposându contele Stadion și locul seu în ministeriul imperatescu ocupându-l Bach, sperantēle Românilor suferira o lovitura de mîrte. Bach, omu redicatu prin revoluțiune — din nimic'a la putere, precum ênsusi a tradatu caus'a poporului pentru unu blidu de linte, de asemenea credea a satisface pe poporele binemeritate de tronu și patria, prin cîte unu

Problema de șahu.**De Samuil Auranu.**

Negru.

Albu.

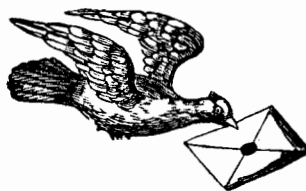
Albul începe și la a trei'a trassura dă matt.

Terminul de deslegare este 1 novembre. Ca totdeauna, și de asta-data se va sorti o carte.

Deslegarea ghicitei de șahu din nr. 39:

Siarmenta damicela,
Cu ochi ca de gazela,
Ornata precum esti,
Pe toate eclipsesi.

Bine au deslegat'o dómnele și domnișórele : Elena Zacharia n. Daminescu, Aurelia Filipescu, Emilia Onciu n. Ciavoschi, Anastasia Borca, Amalia Popescu, Zoe Dimbu, Minodora Micșunescu, Eufrosina Ardeleanu, Iulia Popescu, Elena Crișanu, Eufrosina Popoviciu.

Premiul l'a câștigatu dșór'a Amalia Popescu.**Post'a redacțiunei.**

Treiluniul oct.—dec. se va începe cu nr. 75; totii aceia, ale căror abonamente vor expiră atunci, sunt rugați a le rennoi de timpuriu, căci a conto nu putemi transmite fói'a nimeniua. Pretiul de prenumerațiune pe oct.—

dec. este 2 fl. 70 cr. Cei ce aru dori să aiba fói'a noastră și din lunile trecute, sunt avisati că esemplare complete avemu numai din 1 septembrie; pretiul pe sept.— dec. e 3 fl. 50 cr. Începându-se seriile lungi, suplemen-tele promise pe acestu semestru se vor da în treiluniul viitoru.

Dlui A. St. S. in Sibiu. Precum se vede, n'ai cetitu nr. 50 al fói' noastre.

Hatieg. De acuma inainte, timpul fiindu mai potrivit, vom publicá mai adese ori. Inse de cele pré mari numai arare ori, căci n'avemu locu.

Versurile : La o domnișóra, Remasiagul meu, Catra Somesiu, Cum se frânge, Catra A., Unu salutu catra orasiul Bistritia, — nu se potu publicá.

Dnei A. G. in T. Ve multiamimu. In curënd vom satisfice dorinti'a dvóstre.

Viena Diuariul vi se tramite. Amu primí cu placere si niste corespundintie din viét'i'a sociala si literaria-artistica de acolo.

Proprietaru, redactoru ~~responsabilu~~ și editóru :
IOSIF VULCANU.

INSERTIUNE.

Prim'a societate maghiara gener. de asiguratiune
(Az első magyar általános biztosító társaság)

a s s i g u r é z a

GRATUITU

pe anul primu

case si edificie economice

astfel, ca platirea tacsei,

➡ dupa folosint'i'a anticipativa a anului primu gratuitu, ➡

se începe numai în anul al doile,deca asemenea edificie se asiguréza la ea pe unu tîmpu de **siese ani.**

Desluciri speciale dau

agenturele principale ale institutului.